

Täysistunto

Perjantai 13.12.2024 klo 13.03—15.12

15. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi hyvinvointialueesta annetun lain ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetun lain 2 ja 17 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 78/2024 vp

Valiokunnan mietintö HaVM 26/2024 vp

Toinen käsittely

Puhemies Jussi Halla-aho: Toiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 15. asia. Nyt voidaan hyväksyä tai hylätä lakiehdotukset, joiden sisällöstä päätettiin ensimmäisessä käsittelyssä. — Keskustelu. Edustaja Peltonen, olkaa hyvä.

Keskustelu

14.31 Eemeli Peltonen sd: Arvoisa puhemies! Nyt käsittelyssä olevan hallituksen esityksen keskeisenä sisältönä on muutos, jolla hyvinvointialueesta annettuun lakiin lisättäisiin ennakkollisen talouden ohjauksen menettely. Menettely olisi tarkoitettu tilanteisiin, joissa hyvinvointialueen talouden tila olisi vaarantumassa merkittäväällä tavalla. Neuvottelumenettely olisi harkinnanvarainen ja voitaisiin käynnistää laissa säädettyjen taloutta kuvaavien tunnuslukujen tai talousarvion ja -suunnitelman sisältöä ja toteutumista koskevien kriteerien perusteella.

Ennakollinen talouden ohjaus pyrkii ehkäisemään hyvinvointialueen talouden tilan vaarantumista hallituksen esityksen mukaan. Neuvotteluissa voitaisiin muodostaa tilannekuva, jonka perusteella annetaan hyvinvointialueelle talouden tervehdyttämistä ja palveluiden järjestämisen turvaamista koskevia suosituksia. Esityksessä esitetään myös, että valtiovarainministeriö voisi käynnistää hyvinvointialueen arviointimenettelyn, jos hyvinvointialueelle on myönnetty yhden kerran hyvinvointialueiden rahoituksesta annetussa laissa tarkoitettua lisärahoitusta.

Arvoisa puhemies! Ennakollisen ohjauksen menettelyn tavoite on lähtökohtaisesti aivan kannatettava, ennakollinen talouden ohjaus kun pyrkii ehkäisemään hyvinvointialueen talouden tilan vaarantumista, mikä on totta kai tärkeä tavoite. Epäselväksi jää kuitenkin se, mitä lisäarvoa nyt esitetty muutos tuo nykytilaan, tai korjaako se ylipäättään olemassa olevia ongelmia. Hyvinvointialuelakiin on myös jo aiemmin tänä vuonna tehdyillä lainmuutoksilla tuotu valtiovarainministeriölle selkeä ohjaustehtävä, jolla osaltaan kavennetaan hyvinvointialueiden jo valmiiksi haurasta itsehallintoa. Nyt käsittelyssä olevassa esityksessä valtiovarainministeriön ohjaus vahvistuu entisestään ja alueiden itsehallinnollinen rooli yhä vain kapenee. Tästä kehityksestä me sosiaalidemokraatit olemme huolissamme.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 135/2024 vp

Arvoisa puhemies! On selvää, että uuden menettelyn avulla ei voida aidosti ratkaista hyvinvointialueiden haasteita talouden ja toiminnan yhteensovittamisen osalta. Siihen tämä esitys ei tuo mitään uutta ratkaisua. Hallintovaliokunnan asiantuntijakuulemisissa kävi selväksi, että nyt esitetty ennakollisen taloudellisen ohjauksen menettely ei millään tavoin poista tai korjaa niitä haasteita, joiden kanssa hyvinvointialueet juuri nyt kamppailevat. Keskeisintä alueiden talouden tasapainottamisessa olisikin nyt alijäämien kattamisvelvoitteen pidentäminen sekä mahdollisuus aitoihin pidemmällä aikavälillä kustannussäästöä tuoviin ratkaisuihin esimerkiksi hoitoonpääsyn parantamiseksi. Näitä keinoja hallitus ei ole halunnut hyvinvointialueille antaa.

Esitetyt muutokset eivät myöskään millään tavoin tule ratkaisemaan hyvinvointialueiden taloushaasteita, joiden takana ovat aivan muut asiat kuin puute yhteisen tilannekuvan muodostumisesta tai ohjauksen puutteesta, kuten hallituksen esitys antaa ymmärtää. Hyvinvointialueiden talouden ohjauksen lisääminen ei ratkaise sitä perusongelmaa, joka on liian tiukka alijäämien kattamisvelvoite tilanteessa, jossa hyvinvointialueet vasta rakentavat toimintaansa ja jossa alueihin on kohdistunut huomattavaa kustannuskasvua niistä itsestään riippumattomista syistä.

Hallintovaliokunnan kuulemisissa tuotiin esiin myös hyvinvointialueiden hallinnollisen taakan lisääntyminen ilman merkittävää tästä hallinnollisen taakan kasvusta saatavaa hyötyä. Olisi tärkeää, ettei nykytilanteessa alueille lisätä ylimääräistä hallinnollista taakkaa ilman erityisen painavaa syytä. Esityksen mukainen ennakollinen talouden ohjauksen menettely lisäisi entisestään hyvinvointialueiden hallinnollista taakkaa ja sitä byrokratiaa, josta tässä maassa on pikemminkin pyritty pääsemään eroon. Lisäbyrokratialla ei alueiden taloudellista tai toiminnallista tilannetta korjata. Myöskään hyvinvointialueiden arviointimenettelyä koskevaa sääntelyä tai hyvinvointialueiden talouteen liittyviä arviointimenettelyn edellytyksiä ei tule tiukentaa alueiden tämänhetkisessä rahoitustilanteessa. Sen sijaan totean vielä kerran: hyvinvointialueiden alijäämän kattamiselle tulisi antaa lisää aikaa. Annetaan alueille se työrauha, jonka alueet tarvitsevat ja jonka alueet myös ansaitsevat.

Arvoisa puhemies! Edellä todetun perusteella ja vastalauseen 1 mukaisesti esitän, että lakiehdotukset hylätään.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Lyly, olkaa hyvä.

14.36 Lauri Lyly sd: Arvoisa puhemies! Edustaja Peltonen perusteli hyvin näitä kokonaisuuksia. Täytyy muistaa, että kun hyvinvointialueitten alijäämät ovat olleet 1,4 miljardin luokkaa vuonna 23 ja tänä vuonna, niin siinä tällainen ennakollinen ohjaus ei ole enää tarpeellinen. Ja niin kuin muistetaan, taloudellisia ohjauskeinoja hyvinvointialueille on jo nykyisellä lainsäädännöllä todella paljon: Esimerkiksi vuodesta 25 eteenpäin palveluiden tarpeen kasvusta korvataan vain 80 prosenttia, eli se 20 prosenttia pitää tuottavuutta saada kasvatettua. Alijäämän kattamiseen tuli tässä viime viikolla 5—30 prosentin leikkaus, ja tarve olisi pidentää sitä alijäämän kattamisaikaa vähintään se kaksi vuotta, josta kansliapäällikkö Majanenkin on antanut viitteitä, että tällainen olisi mahdollista — tämäntyppisiä asioita mieluummin. Sitten rahat on viety pois tehtävien muutoksien kautta, ja hyvinvointialueitten indeksi on kanssa tähän kustannuskehitykseen ollut alimittainen.

Nämä kaikki taloudelliset mittarit ja ohjauskeinot ovat kyllä jo tässä olemassa, ja toivoin, että hyvinvointialueille annettaisiin aikaa sen toiminnan kehittämiseen ja talouden kuntoon saattamiseen vähän pitemmällä aikavälillä kuin mitä tässä nyt tavoitellaan, ja sit-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 135/2024 vp

ten annettaisiin tehdä sitä päätöksenteon autonomiaa — palveluverkkoratkaisuja ja kaikkea muuta, minkä tyyppisiä painotuksia kullakin alueella halutaan tehdä — eikä tehdä sellaisia sairaalaverkkoratkaisuja kuin hallituksen taholta nyt ollaan tekemässä. Siinä mielessä näen tämän ennakkollisen ohjausmenettelyn vähän turhaksi toimenpiteeksi tässä, ja näyttääkin, että tätä taloutta ohjataan tosi kovasti, mutta tätä palveluiden sisältöohjausta on vähemmän nyt tässä. Sosiaali- ja terveysministeriön rooli tässä on sitä, että minkä taseisia ja minkä tyyppisiä palveluja valtion rahoittamana tässä tehdään, ja se jää todella vähäksi. Siinä mielessä tämän ohjauksen kehittäminen tähän suuntaan on nähdäkseni turhaa.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Hanna Räsänen, olkaa hyvä.

14.38 Hanna Räsänen kesk: Arvoisa puhemies! Keskustan valiokuntaryhmän mielestä tämä puheena oleva esitys vie sote-uudistusta aivan väärään suuntaan. Lopputuloksena ihmisten palvelut heikkenevät, alueelliset erot Suomessa kasvavat ja hyvinvointialueiden itsehallinto romuttuu. Tämä esitys heikentää entisestään jo ennestään ohutta hyvinvointialueitten demokraattisesti valittujen päättäjien päätäntäoikeutta. Tässä herää kysymys myös siitä, mikä tulee olemaan oikeudellinen vastuu, jos hyvinvointialueilla hallituksen toimien takia tapahtuu esimerkiksi henkilövahinkoja. Joutuuko vastuun kantamaan hyvinvointialueen päättäjä, vai kantavatko sitten tämän eduskunnan hallituksen jäsenet vastuun?

Keskusta ei voi missään nimessä tätä lakiesitystä kannattaa, ja teenkin vastalauseen 2 mukaisen hylkäysehdotuksen.

Meillä on myös lausumaehdotuksia, mitkä luen nyt tässä:

”1. Eduskunta edellyttää, että hallitus pidentää hyvinvointialueiden alijäämien kattamisaikaa kahdella vuodella.

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus ei enää leikkaa hyvinvointialueiden rahoitusta.

3. Eduskunta edellyttää, että hallitus laatii hyvinvointialueiden tueksi sosiaali- ja terveydenhuollon lähipalveluiden turvaamista koskevan toimenpideohjelman.

4. Eduskunta edellyttää, että hallitus tekee viipymättä selvityksen hyvinvointialueen luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden oikeudellisesta vastuusta tilanteessa, missä hyvinvointialueet eivät saa taloudellisia alijäämiään katetuiksi lakiin kirjatussa määräajassa ja täytettyä samanaikaisesti perustuslaissa säädettyä vaatimusta riittävästä sosiaali- ja terveyspalveluista.”

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Kalli, olkaa hyvä.

14.40 Eeva Kalli kesk: Kiitos, arvoisa puhemies! Tässä on kuultu edellä erittäin hyviä puheenvuoroja vakavassa tilanteessa. Hyvinvointialueilla yritetään nyt erittäin vaikeassa tilanteessa turvata suomalaisille toimivia ja riittäviä sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen palveluita, ja on erittäin valitettavaa, että hallitus ei ole tuonut eduskuntaan ainuttakaan sellaista esitystä, joka helpottaisi hyvinvointialueiden vaikeaa tilannetta. Päinvastoin on tuotu useampia esityksiä, jotka tekevät jo entuudestaan vaikeasta tilanteesta entistä kestävämmän.

Näillä muodoilla kannatan edustaja Räsäsen edellä tekemiä esityksiä.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Lohikoski, olkaa hyvä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 135/2024 vp

14.41 Pia Lohikoski vas: Arvoisa puhemies! Esityksen mukaan valtiovarainministeriö voisi käynnistää hyvinvointialueen arviointimenettelyn, jos hyvinvointialueelle on myönnetty yhden kerran hyvinvointialueiden rahoituksesta annetussa laissa tarkoitettua lisärahoitusta. Yksikään alue ei lisärahoitusta vielä ole saanut, vaikka Vantaan ja Keravan hyvinvointialue sitä ensimmäisenä alueena ja hyvin perustein aiemmin tänä vuonna haki. Valtiovarainministeriö ei lisärahoitusta myöntänyt, vaikka syytä olisi ollut. Hyvinvointialueethan ovat nyt tilanteessa, että joutuvat päättämään, rikkovatko rahoituslakia vai ihmisten oikeuksia saada peruspalveluita. Ennakollisen ohjauksen menettelyn tavoite on sinänsä kannatettava, mutta epäselväksi jää, mitä lisäarvoa se tuo.

Hyvinvointialuelakiin on jo aiemmin tänä vuonna tehty muutoksia, joilla on tuotu valtiovarainministeriölle ohjaustehtävä, jolla jo ennestään kavennetaan hyvinvointialueiden itsehallintoa. Tässä esityksessä ohjaus vahvistuu ja alueiden itsehallinnollinen rooli kapeenee entuudestaan. Keskeisintä alueiden talouden tasapainottamisessa olisi alijäämien kattamisvelvoitteen pidentäminen sekä mahdollisuus aitoihin, pidemmällä aikavälillä kustannussäästöä tuoviin ratkaisuihin esimerkiksi hoitoonpääsyn parantamiseksi. Esityksen mukainen ennakollinen talouden ohjauksen menettely lisäisi entisestään hyvinvointialueiden hallinnollista taakkaa ja byrokratiaa.

Edellä olevan perusteella kannatan edustaja Eemeli Peltosen hylkäysesitystä.

Puhemies Jussi Halla-aho: Kiitoksia. — Edustaja Räsänen, Joona, olkaa hyvä.

14.43 Joona Räsänen sd: Arvoisa puhemies! Tässä on erittäin asiantuntevia puheenvuoroja tästä kokonaisuudesta pidetty, ja on helppo yhtyä siihen huomioon, että on vaikea nähdä, mitä lisäarvoa tämä hallituksen esitys tosiasiallisesti nykytilaan tuo. Pikemminkin tässä käy juuri niin, että tästä syntyy ennen kaikkea lisää hallinnollista taakkaa ja toisaalta tällä entisestään vain tiukennetaan sen ohjauksen pantaa, jota joka tapauksessa valtiovalta hyvinvointialueita kohtaan jo harjoittaa. Jos olemme aidosti huolissamme siitä, kykenevätkö hyvinvointialueet saavuttamaan tilanteen, jossa he pystyvät nyt kertyneet alijäämät kattamaan, niin tosiasiallisesti silloin pitäisi käsitellä ihan toisenlaisia esityksiä.

Ensimmäinen kokonaisuus liittyisi siihen, että olisi täydet perusteet pidentää hyvinvointialueiden nykyistä alijäämän kattamisaikaa tästä nykyisestä kahdesta vuodesta vähintään siihen neljään vuoteen, mikä olisi sama käytäntö kuin kunnilla. Tähänhän muun muassa edustaja Lyly tässä edellä hyvin viittasi, että valtiovarainministeriöstä myös kansliapäällikkö itse on todennut, että nykyisellä kehityskululla hyvinvointialueet eivät tule kykenemään kattamaan näitä alijäämiään nykyisen lainsäädännön asettamissa rajoissa. — Tämä oli se ensimmäinen asia. Tämä antaisi jokaiselle hyvinvointialueelle enemmän aikaa suunnitella omaa toimintaansa, pyrkiä parantamaan omaa kustannustehokkuuttaan ja sitä kautta myös pienentämään näitä vuosittaisia alijäämiä. Olen aivan varma, että mikäli tässä hyvinvointialueilla vähän enemmän aikaa olisi, ne kykenisivät oman toimintansa saattamaan myös huomattavasti kustannustehokkaammalle tolalle ja toisekseen pystyisivät välttämään niitä äkkijarrutuksia, joita olemme nyt nähneet eri puolilla.

No toinen kokonaisuus: Jos oikeasti haluaisimme helpottaa hyvinvointialueiden tilannetta, meidän pitäisi täällä käsitellä esityksiä, joilla hyvinvointialueet pystyisivät entisestään karsimaan nykyisiä hyvinkin kalliita ostopalveluita. Tästähän hallitus jo itse asetti selvitystyöryhmän viime vuoden puolella, ja työryhmä luovutti oman raporttinsa ja toimenpide-esityksensä tämän vuoden helmikuussa, mutta valitettavasti mitään ei ole tapahtunut.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 135/2024 vp

Kun me katsomme varsinkin sitä tämän vuoden kertynyttä alijäämää ja sitä, mikä siellä on se keskeisin suurin selittävä tekijä sille, miksi kustannukset ovat nousseet, niin ne tulevat juuri hyvinvointialueidenkin käyttämien ostopalveluiden kokonaisuudesta. Senpä takia olisi tärkeää saada tänne käsiteltäväksi esityksiä, joilla tätä kehitystä voitaisiin muuttaa. Tästä muutamalla hyvinvointialueella on erittäin hyviä esimerkkejä, kuten esimerkiksi sillä hyvinvointialueella, joka on kyennyt tekemään suurimman käännöksen viime vuodesta tähän vuoteen ja pienentämään omaa alijäämäänsä, ja se on tehty juuri ostopalveluita karsimalla. Se alue on itse asiassa Länsi-Uusimaa.

Keskustelu päättyi ja asian käsittely keskeytettiin.